

ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО: СУТІСНІ МЕЖІ ПОНЯТТЯ

(Мацейко Н. В., асистент кафедри соціальної роботи та
інклюзивної освіти)

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Згідно Цілей Сталого Розвитку (Генеральна Асамблея ООН) досягнення гендерної рівності в Україні, що передбачає рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації у всіх сферах життєдіяльності суспільства, можливе шляхом перетворення глобальних програм у національні пріоритети, що відображають локальні потреби населення, засновані на реальних показниках життєдіяльності людей. Одним із стратегічних національних завдань у вирішенні даної проблеми визначається зниження рівня гендерно-обумовленого та домашнього насильства, забезпечення ефективного запобігання його проявам та надання своєчасної допомоги постраждалим особам [2].

Проте, на сьогоднішній день у міжнародному та національному законодавстві не існує чіткого трактування поняття «гендерно-обумовлене насильство», що утруднює процес виявлення подібних випадків та своєчасність реагування на них. Гендерно-обумовлене насильство ототожнюється з поняттями «насильство за ознакою статі», «насильство щодо жінок», «домашнє насильство».

Декларація ООН про викорінювання насильства щодо жінок (1993 р.) визначає *насильство щодо жінок* як «будь-який акт насильства вчинений за ознакою статі, який завдає або може завдати фізичну, психологічну шкоду чи страждання жінкам, а також погроза вчинення таких актів, примус або свавільне позбавлення волі як в громадському, так і в особистому житті» [1]. Однак, на нашу думку, використання терміну «гендерно-обумовлене насильство» лише по відношенню до жінок є помилковим. Оскільки чоловіки виступають не лише у якості суб'єкта, що вчиняє насильство, але й у якості об'єкта насильницьких дій – у випадку збройних конфліктів, вуличного насильства тощо.

У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.) використовується поняття «*насильство за ознакою статі*», що трактується як «діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті» [3]. Однак, при трактуванні даного явища не враховано принципової різниці між поняттями «*стать*» та «*гендер*», оскільки відмінності між чоловіками та жінками визначаються не лише суто біологічними ознаками (біологічна стать). Гендер, перш за все, являє собою соціально-психологічну характеристику, що визначає соціальну стать людини, її соціальну роль, соціальні можливості жінок та чоловіків у суспільстві (освіті, професійній діяльності, доступі до влади тощо) [5, с. 44].

Основне поняття, яке на сьогоднішній день діє в законодавстві України – *домашнє насильство*. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому

насильству» (2017 р.) трактує дане явище як «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що їй постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [4]. Однак, домашнє насильство включає в себе лише наявні взаємини приватного характеру, в той час як гендерно-обумовлене насильство охоплює приватну та громадську сфери життя особистості.

Отже, *гендерно-обумовлене насильство* виникає як наслідок нерівних, владних відносин між чоловіками та жінками, та визначається діями фізичного, психологічного, сексуального, економічного характеру, що несуть загрозу для життя та здоров'я людини, призводять до обмежень її як у приватному житті, так і у сфері суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація про викорінювання насильства щодо жінок / Генеральна Асамблея ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text (дата звернення: 01.03.2021).
2. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток. *Цілі сталого розвитку в Україні*: веб-сайт. URL: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/gender-equality> (дата звернення: 15.03.2021).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08 вер. 2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 03.03.2021).
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 05.03.2021).
5. Ткалич М. Г. Гендерна психологія. Київ: Академвидав, 2016. С. 44.